

Žarko Đurović - O knjizi poezije Mihaila Vukovića *Srce u noći*

Vrijeme koje je proteklo ne bi smjelo da ostane bez podsjetke na vrijednosti koje su u njemu nastajale i potvrđivale se. Podsjetke te vrste morale bi kod onih koji se bave stvaralaštvom, posebno kritikom, da budu češće i obuhvatnije. Istina, to zavisi od djela koje je pojedini autor ostvario za života. Ako je to djelo obimom veće i vrijednošću postojanije, obaveze kritičara morale bi da budu u skladu sa naznačenim načelom.

Nema ništa poraznije od prećutkivanja. Zato je dužnost kritičara da valorizuje književna djela i da iz njih izdvoje ono što je za izdavanje. Ne samo kad su okrugle godišnjice u pitanju, nego i prije toga i poslije toga. Povodi mogu biti različiti, zavisno od toga koliko je određeni pisac doprinio bogaćenju književnog nasljeđa i koliko se ono utkalo u potrebu novih i obavezujućih valorizacija.

Mihailo Vuković zaslužio je veću pažnju od do sada učinjene. Međutim, to nije samo slučaj sa njim, nego i sa nekim drugim stvaraocima koji su iza sebe ostavili uočljivetrage u književnoj sferi, a odavno su nestali iz života. Tu, u prvom redu, mislim na Slobodana P. Boškovića, pjesnika osobenog dara, koji je zaslužio objavljivanje izbora poezije. Pored poezije, uspješno se bavio i književnom kritikom. Ovdje pominjem i znatno starije pisce od njega – Punišu Perovića (poezija) i Arsa Milatovića (proza). Neoprostivo je da budu zaboravljeni.

Povoljniji rejting od Perovića i Milatovića u književnosti je imao Vuković, autor nekoliko zapaženih izdanja u međuratnom periodu. Među njima izdvajamo zbirke pjesama *Kroz plave sutone, ljubav lika i sjenke*. Napominjem da je pisao i prozu izrazito socijalne tematike, koju karakteriše prisustvo biografskih elemenata. Oni koji su imali prilike da prate međuratnu književnu periodiku, zapazili su veoma primjetno Vukovićevu sudjelovanje u njoj. Objavio je 147 priloga različite sadržine i žanra. O njemu i njegovom djelu objavljeno je blizu sto bibliografskih jedinica. Bio-bibliografiju je pedantno sačinio njegov brat Rade, istaknuti kulturni pregalac i dugogodišnji urednik lista za prosvjetu Srbije *Prosvetni pregled*. Ona je srećno poslužila za formiranje i ove Vukovićeve knjige *Srce u noći*, koja predstavlja neku vrstu ponovljenog izdanja koje je izašlo u nacionalnoj biblioteci *Luča*, pod uredništvom i sa predgovorom savjesnog i meritornog književnog kritičara Milorada Stojovića.

Mnogi se mogu zapitati gdje leže korjeni tako velike posvećenosti međuratnih pisaca, pa i Mihaila Vukovića, socijalnoj tematici. Odgovor na to pitanje treba tražiti u društvenoj klimi toga doba, koja je uslovljavala takvu orijentaciju. Da je to za društvo bilo od nasušne potrebe, iznosim podatak da je u periodu između dva rata bio veoma razvijen pokret socijalne literature, koji se borio za princip *da umjetnost bude vjeran odraz života*. Sa ove distance to može izgledati prilično jednostrano. Međutim, tako usmjeren angažman naprednih pisaca bio je pojačan pojavom fašizma tridesetih godina prošloga vijeka. Znamo sa kakvim epilogom – okupacijom Evrope i neviđenim zločinima Hitlerovog Trećeg rajha.

Mihailo Vuković ugradio je cijelog sebe u ideju slobodarstva. Vjerovao je u nju i žrtvovao se za nju. To je ostavilo traga na njegovo zdravlje, koje je brzo kopnilo i vuklo brзом kraju smrti. Umro je u 36. godini života. Imao sam priliku i da se sretnem u dva maha sa njim. Jednom na danilovgradskom mostu koji su prilikom odstupanja Njemci srušili i trebalo ga je gredama i daskama osposobiti z abezbjedan prelaz. Bila je nužna ruka drugoga. Ja kao mlađi dao sam ruku neznancu u partizanskoj uniformi da pređe kritične djelove mosta koji je podrhtavao. Saznao sam kasnije da je to bio Mihailo.

Drugi susret se odigrao pred zgradom sreskog komiteta omladine u ovom gradu, u blizini sadašnje opštine. Mihailo je razgovarao sa Veselinom Đuranovićem, omladinskim rukovodiocem. Veselin reče nekoliko pojedinosti o Mihailu. Pored komesarske funkcije pomenu njegovo dodatno zanimanje, književnik, koje je za mene više značilo od onog prvog. Valjda zato što sam i ja tada pisao pjesme.

Poslije nešto više od godinu dana Mihailo je umro. Moje zanimanje za njega oslabilo je nastankom nekih mojih životnih situacija. Poraslo je pojavom njegove knjige u biblioteci *Luča*. U pitanju je pjesnički izbor. Knjigu je „dijelio“ sa Lesom Ivanovićem. Razlog vjerovatno leži u nedovoljnom opusu ova dva pjesnika.

Stojović u predgovoru ovog izdanja ističe pjesnikovu okrenutos konkretnom doživljaju, često u fabulacijskoj ravni. U nju će udjenuti humanistički implant, što je odlika mnogih pjesnika njegove generacije. U njegovom primjeru zanemarivala se doživljajna slojevitost stiha, a umjesto nje favorizovala dosta ogoljena idejna poruka.

Toga je donekle pošteđena zavičajan poezija, u kojoj subjektно ima željenu dorečenost predmetne materije. Za nas je važno da se pjesme odlikuju slikovitošću jezika. Međutim, u mnogim pjesmama zapažamo mehaničko prenošenje jednog iskustva u izraz. Da je duže živio, te bi se mane otklonile. Tim prije što je njegova leksika postojane korjenitosti.

U jednom broju Vukovićevih pjesama variraju isti ili slični motivi. To bi se donekle i dalo prihvatiti da se više mislilo na unutrašnji sloj pjesme, a manje koristila upotreba detalja, za koje ćemo reći da inkliniraju priči (pjesme *Drug Gorčin Grgur* i *Zeta zemlja na Balkanu*). Rekao bih da Vukoviću nedostaju misli koje se oplođuju u imaginaciji, budući da ona vaspostavlja vokacijsku snagu versa.

Njegove pjesme pate od primjetne raspjevanosti, umjesto da se orjentišu na redukciju izraza. Očigledno da se na pjesmu gledalo kao na sredstvo ideologizirane poruke, a manje na vizijski supremat. To ne znači da Vukovićeve pjesme ne uranjaju u dušu onih koji pate. Uranjaju, često i sa dozom pune osjećajnosti, naročito u onim pjesmama koje eksploatišu motive seoskog života.

Pjesnik zna da bljesne kada pjeva o zavičaju. On iznosi poetu istinskom zanosu. Čovjekova egzistencija na selu u znaku je tamnih obrisa. Želje su zamijenjene naplavom muke, koja se oblikuje u bol dubljih lirskih zahvata.

Kroz pjesnikove stihove provijeva bogato iskustvo žilavog u upornog života, koji kod čovjeka zavičajnog podneblja stvara vid poslovičnog vitaliteta (pjesma *Put*). Zapažamo u Vukovićevoj poeziji još jednu odliku, koja joj osigurava vrijednosne poene. Tu mislimo na jezik preuzet iz govorne narodne matrice. Njome se iskušava postojanost čovjeka u vrlinama (pjesma *Moji seljaci*). Tu je Vuković svoj na svome. Kada je suočen sa sobom, sa bolešću koja ga je dugo pratila, kod poete ćemo naići na rezignantne tonove. Pred pojavom smrti ostaje se zbunjeno i nemoćno. Ideal dušu krijepi, ali je bolest nagriza. U sudaru ta dva fenomena nastajale su mnoge pjesme ovog autora.

Složit ćemo se u misli da se pjesničko iskušanje ogleda u deskripciji, a snaga izraza u simboli. Obje ove osobine prepoznajemo u Vukovićevim stihovima, samo ih je trebalo usmjeravati modernijoj optici.

Kako poeziju treba sagledavati u trenutku nastanka, uzimajući u obzir stvaraočeve vrijeme i uslove života, zaključićemo da je Vukovićevo poezija zadovoljila predočene uslove. Vrijeme standardira vrijednosti. Ako se domogne skale koju novi vremenski zahtjev traži, nešto se učinilo. Poezija ovoga poete za to se ipak izborila, što potvrđuje i ovo izdanje posvećeno stogodišnjici piščevog rođenja. Neospornu zaslugu za to ima i Žarko Mališić, pjesnik snažne lirske vokacije, koji je, skupa sa izdavačem, Maticom crnogorskom, pronašao razlog za ponovno predstavljanje Vukovića kao pjesnika.

Nadam se da se neće stati na ovome. Utoliko prije što u ovoj našoj sredini ima više stvaralaca i ličnosti od važenja koji zaslužuju ovakav ili sličan gest.